

Att växa upp med döva föräldrar

(föredrag av Sally i Mikaelsskyrkan, Ryds församling, Linköping
22 augusti 2012)

-”Hon är mina öron!” Det brukade min mamma säga till folk. Min mamma var helt döv, eller stendöv, som hon sa. Hörselnerven var helt död, som sviter efter difteri vid fyra års ålder. Hon hade blivit smittad i Kindergarten, och var svårt sjuk. Låg på Epidemin länge. Det fanns inte penicillin då – vintern 1914. Efteråt var folk förundrade och sa: ”Åh lever hon?”. Ja hon överlevde men fick problem med öronen under hela sin uppväxt. Hon kunde med Guds försyn gå i vanlig skola – först i folkskolan i 7 år och sedan i fortsättningsskola sk högre folkskola för handelsundervisning i två år. Sedan fick hon arbete på kontor. Hon hörde bra ibland och sämre ibland, beroende på vädret. En sommarmorgon 1932 då hon var på resa i Västergötland med sin mor vaknade hon dock och hörde ingenting. Hon var 22 år gammal. De åkte hem till Stockholm efter att ha avbrutit sin resa. Väntade på att hörseln skulle komma tillbaka, men det gjorde den aldrig.

Jag föddes som andra barn i vår familj. Först kom min bror som föddes två år före mig 1943. Mamma var då 34 år. Hon hade god kontakt med BVC på Jungfrugatan där vi bodde i Stockholm, och systemen kom ofta hem och gav råd. På den tiden fanns ingen babyvarnare med vibrator som nu. Hon fick tipset att ha barnet i en sele i sängen, så kunde det inte hända något. Så både min bror och jag låg i babysängen med en sele när vi sov, och det gick ju bra.

När vi barn växte upp fick vi lära oss att teckna som man sade då – alltså använda åtbördsspråk, samtidigt som vi talade tydligt. Vi lärde oss tecken innan vi kunde tala, alltså alla de vanliga orden så som gott, snäll, hungrig, karamell, mjölk, tack och förlåt.

Tidigt fick vi barn följa med överallt, såsom att gå med och handla, hälsa på bekanta och släktingar, till doktorn, på föräldramöten och hjälpa till att tolka. För det mesta var det jag som fick göra det, och inte min bror så mycket. När vi var utomhus på gator och torg och tecknade till varandra, så väckte vi alltid uppmärksamhet. Folk tittade och var nyfikna, så jag försökte alltid att teckna så diskret som möjligt, särskilt när jag blev tonåring. Jag tyckte inte om att bli uttittad. Jag skämdes faktiskt för att jag gick omkring och tecknade. Jag minns en gång när jag var 13 år, då

gick jag och tecknade med händerna i kappfickorna, för att det inte skulle synas.

Jag tänkte på det många gånger senare och jag skämdes så hemskt. Det var ju mina stackars föräldrar som det var synd om. Konstigt nog minns jag inte att jag skämdes när jag tecknade med min pappa. Han var vad man förr kallade för dövstum. Han bodde i Stehag i Skåne fick en dag åka med sin far till Lund där det fanns en dövskola. Det var 1915 och han var 8 år. Han blev kvarlämnad där, men förstod inte varför. Han ägde inte ett ord och ingen kunde förklara för honom att det var en skola. Man lär sig ju att tala och förstå ord genom hörseln. Där fanns dock andra barn som hade döva föräldrar och som kunde teckna, och på så sätt lärde de de andra barnen att teckna. På skolan var det annars förbjudet att använda teckenspråket och all undervisning skedde genom tal. Han gick 7 år där och skulle sedan få yrkesutbildning. Det var skräddare eller skomakare som gällde, och hans far bestämde att han skulle bli skomakare. Det var ju bra, så att han kunde sitta hemma på gården och laga skor åt folk och även till familjen. Det inreddes en skomakarverkstad i ett vindsrum på gården, men pappa var mycket mer intresserad av radioteknik. Detta var år 1924, och för att få pengar till det, så tillverkade han en parkkamera enligt ritning i Allers Familjejournal. Han åkte ut på badstranden vid Ringsjön och fotograferade folk och framkallade bilden med samma för 25 öre. Hans skomakarverkstad blev mer och mer radioverkstad, och när det kom en granne för att få sina skor reparerade så slängde han dem i väggen, hörde jag berättas. Han byggde vid 18 års ålder en två-rörsradio först och sedan en fyra-rörsradio, och när hans far hörde radio första gången 1925, så grät han. Pappa själv kunde dock aldrig höra något på sin radio. Han hörde talas om television via tekniska tidskrifter, och blev därför mer intresserad av att bygga en TV, där man kunde se nyheterna i stället. Han hade hamnat i Stockholm nu 1935, 28 år gammal, efter att ha byggt sig en lättviktsmotorcykel och åkt runt hela Sverige med ett tält och en filt på pakethållaren. Ibland när det var dåligt väder tog han in på polisstationen på orten och fick sova i arrestlokalen. På morgonen fick han sedan kaffe och en smörgås innan han for vidare.

Han återvände aldrig till Skåne utan blev kvar i Stockholm. Han var ett tekniskt geni och han gjorde många praktiska hjälpmedel för döva. Bl a satte han upp lampor som lyste när man ringde på dörren. Det var på grund av detta som min mamma och pappa träffades. Han kom hem till

mamma som bodde ensam och hade stora problem med att veta när det ringde på dörren. Hon hade ett garnnystan på bordet och änden gick ut genom brevlådan. När någon kom så drog de i garnänden. Pappa satte upp lampor som tändes i lägenheten, och samtidigt tändes ljuset i deras hjärtan!!!

Pappa fick anställning på LM Ericsson 1937 som instrumentmakare, dvs verkstygskonstruktör, och var kvar där till 1972, då han fick guldmedalj.

Hösten 1951 deltog han i en kurs på Tekniska Högskolan där de byggde en televisionsmottagare tillsammans. Han deltog i den kursen, som ende döv med ca 60 andra ingenjörer, och byggde samtidigt en TV hemma, så 1952 i juni såg vi det första programmet. Det var en provsändning från Tekniska Högskolan. Men besvikelsen blev stor när de inte förstod varifrån nyheterna kom. Inga texter berättade detta. Vi barn fick tolka så gott vi kunde. Mamma som hade arbetat hos häradsarkivarie Beahrendz i 13 år, kände väl sonen i huset Nils-Erik Baehrendz, som nu arbetade på Sveriges Radio. Mamma skrev till honom och sa att vi vill ha texter i TV. Håll upp en skylt eller vad som helst, så man ser var det brinner, det är krig osv. Hon fullkomligt pepprade honom med brev under 1950-talet, och resultatet ser vi nu. Alla program i TV är textade i princip. Hur många andra länder i världen har det?

Pappa hade i alla fall en mycket mer naturlig inställning till sitt handikapp. Min mamma kunde aldrig acceptera sin situation. Hon led oerhört hela livet. Ibland kunde hon falla in i depressioner och gråta en hel dag. Fast för det mesta var hon en oerhört glad och social person. Hon hade fått behålla sin röst helt intakt, vilket är ovanligt för att vara helt döv. Hon talade alltså precis som en hörande, och många gånger kunde hon föra ett samtal helt normalt, för hon var så smart och ställde alltid ja- och nej-frågor till folk.

Vilka problem kunde då uppstå? Jo, man kunde aldrig ropa på sina föräldrar. Man måste alltid springa ikapp dem om man var ute, och om de var i ett rum med ryggen emot, så måste man alltid gå fram och vifta med handen. Aldrig ta på ryggen för då kunde man skrämmas. Man kunde tända taklampan, eller släcka, om det var på vintern för att väcka uppmärksamhet.

Man kunde aldrig prata med varandra i mörkret eller i skum belysning. Döva är beroende av att kunna se ansiktet på den som talar.

Likaså när man kör bil är det mycket svårt att tala med en döv. Man kan inte ta händerna från ratten och teckna. Det var ett problem som uppstod då jag blev äldre och fick körkort och bil som jag körde mina föräldrar i.

Ibland var det mycket bra att kunna teckna till varandra, t ex när man måste tala genom ett fönster på tåg t ex. Eller på Epidemisjukhuset där man inte fick gå in till den sjuke, då var det inga problem att tala genom fönstret med varandra. Mamma sa förresten att vara döv, det var som att sitta i en ringmur av glas, och bara se allt som händer utanför, men inte kunna höra något. Man är totalt isolerad från yttervärlden. Det var också mycket svårt för henne att hänga med i samtal på kafferasten på jobbet. Alla satt och pratade och skrattade med varandra, men hon satt som ett fån, som hon sa.

Vi gick aldrig på teater eller konserter tillsammans i familjen. Däremot gick vi på särskilda gudstjänster för döva i Stockholm, vilka förekom i kyrkor på olika platser. Jag gick i Söndagsskolan i HE kyrka. När jag var liten följde mamma med mig i söndagsskolan, och vi hade alltid samling framme vid altaret. Vid ett tillfälle så vände alla sig om och tittade på mig. Mamma undrade varför, och då hade prästen frågat: -Vem är det som visslar? Jag hade just lärt mig vissla och det ekade ju så fint i kyrkan.

Vi gick ofta på bio, men bara utländska filmer som var textade på svenska. Speciellt minns jag "Fötterna först" med Harold Lloyd, som pappa tog med mig på. Vi skrattade mycket.

Varje år på min födelsedag i januari fick jag ha barnkalas. Vi hade roligt och lekte mycket, bl a var min mamma fröken som skulle spela sträng lärare när vi lekte skola. Under oss bodde en sur käring, som klagade på oss när det blev för mycket liv. En gång hoppade vi så mycket vi kunde i golvet och så kom hon upp och klagade och sa att det var ett förskräckligt oväsen. Mamma var i köket så hon hade inte märkt något. Hon visste ingenting. Vi såg helt oskyldiga ut, och mamma sa det är ju bara 10 flickor här som leker så snällt. Det hade hon ju rätt i.

Det var ett stort ansvar som lades på oss barn, när vi skulle tolka. Det var inte alltid som man förstod vad det handlade om. I kontakt med myndigheter och sjukhus och andra offentliga instanser fick man hjälpa till så gott man kunde. Vi skaffade inte telefon förrän 1958, då jag var 12 år. och då fick jag ta emot och ringa upp oändligt många samtal och tolka. Kanske detta har präglat mig litet grand, att jag aldrig är rädd för

att ringa upp folk och ta kontakt på olika sätt. Det blev dock mycket lättare för min mamma som då slapp åka med buss och spårvagn över hela stan, för att göra olika ärenden, som kunde lösas med ett enkelt telefonsamtal.

Jag kände alltid kravet på mig att hjälpa till med allt möjligt, och när jag sedan fick erbjudande om att arbeta i Linköping 1972, och så småningom flyttade hit var det en stor befrielse. Men så länge min mamma levde krävde hon att få brev varje vecka, två maskinskrivna sidor, så hon fick veta allt som hände och skedde här. Jag fortsatte med det i 10 år sedan jag gift mig 1973 och flyttat hit. Alla dessa brev har jag kvar hemma. Mamma dog 1983 och pappa dog 1985.

Tystnaden

Tystnaden är en melodi –

Man hör den, och så är den med ens förbi,

Men kvar är den ljuvaste aning

Av något som är under daning.

Nej! Tystnaden är ett skärande skri,

Det falskaste ackord i disharmoni.

Det är som om plötsligt strängarna brast

Och allt blev så öde och tyst i en hast.

Det är som om livet blev livlöst och dött,

Som on tanken blev ond, och det bästa förött.

Och den långa, långa väntan i det evigt tystas sal

Är den bittra verklighetens förtvivalde kval.

Ann-Margret Dahlquist Ljungberg (En vän till min mamma som också var helt döv har skrivit dikten)

Fotot taget 1951 på Föjers foto i Eslöv. Min bror Torbjörn är 8 år, och jag är nästan 6. Min mamma Astrid är 42 år och min pappa Folke är 44.